

گزارش عملکرد سالیانه برنامه افق

تنظیم و تدوین: ناهید صادقی اندواری

برنامه افق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش عملکرد سالیانه برنامه آفاق

تنظیم و تدوین:

ناهید صادقی اندواری

گزارش عملکرد سالیانه برنامه آفاق

تنظیم و تدوین: ناهید صادقی اندواری

ویراستار: قمر تکاوران

طراح جلد و صفحه‌آرا: علی قربی

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۱

نشانی: تهران، خیابان آزادی، خیابان حبیب‌اللهی، خیابان شهید قاسمی، روبه روی درب شمالی دانشگاه شریف، ورودی دانشکده انرژی، (سمت چپ) پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف، برنامه آفاق (ارتقاء جذب و تقویت همکاری با دانشجویان بین‌المللی در ایران).

وبسایت: www.afaghprogram.ir

اینستاگرام: [afagh.program](https://www.instagram.com/afagh.program)

تلفن: ۰۲۱۶۶۰۳۶۳۲۵

پست الکترونیکی: Afaghprogramspr@gmail.com

کلیه آثار منتشره این پژوهشکده در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید پژوهشکده نیست.

فهرست

۷	معرفی برنامه آفاق
۸	فعالیت‌های برنامه آفاق
۹	راه‌های تماس و همکاری با برنامه آفاق
۱۱	پژوهش‌ها
۱۱	مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران
۱۷	دریافت شهریه از دانشجویان غیرایرانی دوره روزانه
۲۱	امور ترویجی
۲۱	نشست‌های تخصصی برنامه آفاق
۲۶	فعالیت‌های رسانه‌ای
۲۶	برنامه‌های رادیویی
۲۸	یادداشت‌ها
۳۳	سایت برنامه آفاق
۴۳	سیاست‌گذاری
۴۳	آیین‌نامه مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی
۴۴	حمایت تحصیلی از نخبگان علمی غیرایرانی

معرفی برنامه آفاق

درآمد ارزی ناشی از صنعت جذب دانشجویان بین‌المللی در جهان بیش از ۳۰۰ میلیارد دلار در سال است که بیشتر آن نصیب کشورهای نظیر آمریکا، انگلیس، آلمان، کانادا، استرالیا و فرانسه می‌شود. در کشور ما نیز براساس افق برنامه ششم توسعه، جذب ۷۵ هزار دانشجوی بین‌المللی در دانشگاه‌های ایران و رسیدن تعداد این دانشجویان به ۱/۸ درصد از کل دانشجویان شاغل به تحصیل در کشور، هدف گذاری شده است. این موضوع علاوه بر اینکه پاسخی به بحران «صندلی‌های خالی» در دانشگاه‌ها خواهد بود، دستاوردهای علمی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی قابل توجهی نیز برای کشور خواهد داشت.

با این وجود براساس آمار یونسکو تعداد دانشجویان بین‌المللی در ایران تا سال ۲۰۲۰ کمی بیش از ۲۴ هزار نفر اعلام شده است. با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته، تحقق هدف برنامه توسعه در این زمینه با موانع سیاستی جدی مواجه است و چالش‌های بسیاری در سه مرحله جذب و پذیرش دانشجو، زندگی در ایران در دوران تحصیل و پس از فارغ‌التحصیلی این دانشجویان بین‌المللی در ایران وجود

۸ / گزارش عملکرد سالیانه برنامه آفاق

دارد. به منظور مرتفع ساختن این چالش‌ها باید بین سازمان‌های دولتی، سازمان‌های مردم‌نهاد و دانشگاه‌ها همکاری کاملی شکل بگیرد و در صورت نیاز قوانین مربوطه اصلاح گردند.

برنامه آفاق با همکاری مشترک پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف و انجمن دیاران، در همین راستا و برای تحقق این اهداف شکل گرفته است. آفاق برنامه‌ای حداقل سه‌ساله است که می‌کوشد موانع جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران را برطرف کند و کیفیت زندگی دانشجویان بین‌المللی در ایران را بهبود ببخشد.

برنامه آفاق سعی دارد با رویکردی علمی-پژوهشی گزارش‌های سیاستی از موانع و چالش‌های جذب دانشجویان بین‌المللی تهیه کند و با ارتباط‌گیری و رایزنی با سیاست‌گذاران، در تغییر سیاست‌ها و رفع موانع توسعه این حوزه نقش آفرینی کند.

از سوی دیگر چون فضای عمومی جامعه و محیط دانشگاه‌ها در رده‌های مختلف اساتید، کارمندان و دانشجویان چندان پذیرای دانشجویان بین‌المللی نیستند، در تلاش است برای حل موانع سازگاری فرهنگی اجتماعی این دانشجویان به برگزاری دوره‌های ترویجی و آموزشی در دانشگاه‌ها بپردازد.

❖ فعالیت‌های برنامه آفاق

برنامه آفاق در نظر دارد موانع جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران را شناسایی کرده و جهت افزایش کیفیت زندگی و تحصیلی این دانشجویان اقدام کند. در این راستا برنامه‌هایی در بازه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت طراحی کرده که در حال پیگیری و انجام است.

- برگزاری نشست‌های عمومی پیرامون مسائل دانشجویان بین‌المللی در ایران
- برگزاری نشست‌های گفت‌وگویی بین دانشجویان

- برگزاری دوره‌های ادغام فرهنگی اجتماعی
 - تهیه گزارش‌های سیاستی و ارائه آن به سیاست‌گذاران این حوزه، برای کمک به اصلاح سیاست‌های موجود.
- درواقع پژوهشگران این برنامه بر موانع سیاستی، فرهنگی و اجتماعی جذب دانشجویان بین‌الملل در دانشگاه‌های ایران و تداوم همکاری علمی، فنی و اقتصادی با فارغ‌التحصیلان تمرکز خواهند کرد.

❖ راه‌های تماس و همکاری با برنامه آفاق

آدرس: تهران، خیابان آزادی، خیابان حبیب‌اللهی، خیابان شهید قاسمی، کوچه گلستان، پلاک ۷، پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف
شماره تماس: ۰۲۱۶۶۰۳۶۳۲۵

آدرس سایت برنامه آفاق: www.afaghprogram.ir

ایمیل: Contact_us@afaghprogram.ir

اینستاگرام برنامه آفاق: [Afagh.program](https://www.instagram.com/afagh.program)

لینکدین برنامه آفاق: www.linkedin.com/in/afagh-program-069185223

صفحه آپارات برنامه آفاق: <http://www.aparat.com/Afaghprogram>

تصویر شماره ۱: مصاحبه با خانم بلوه دانشجوی سوری
پژوهشکده سیاستگذاری دانشگاه صنعتی شریف

پژوهش‌ها

مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران

در مهر ماه گزارش مربوط به مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران منتشر شد که طرح جلد آن را در ادامه مشاهده می‌کنید. (تصویر شماره ۲).

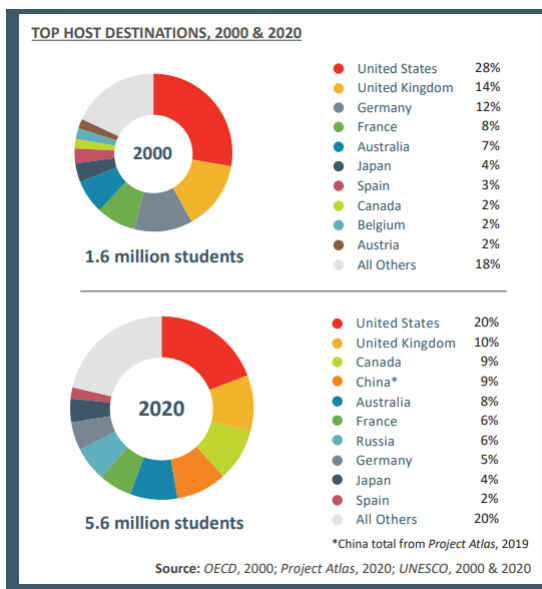

تصویر شماره ۲: طرح جلد گزارش سیاستی مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران

مقدمه کتاب مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران

جابه‌جایی جهانی دانشجویی^۱ موضوعی به‌سرعت در حال رشد است. در حالی که در سال ۱۹۸۱، حدود ۱/۱ میلیون دانشجوی بین‌المللی در جهان وجود داشت، سال ۲۰۲۰ این تعداد به ۵/۶ میلیون نفر رسید و پیش‌بینی می‌شود، این رقم در سال ۲۰۲۵ به بالای ۷ میلیون نفر برسد. (Kamble & Bobade, 2020) از سوی دیگر برآوردها نشان می‌دهد که در سال ۲۰۱۶، صنعت دانشجویان بین‌الملل به میزان ۳۰۰ میلیارد دلار به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر اقتصاد جهانی تأثیر مثبت داشته است. (Choudaha, 2019)

جذب دانشجوی بین‌المللی منافع گوناگونی در زمینه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی برای کشور میزبان دارد؛ توسعه دامنه نفوذ فرهنگی و علمی، پرورش نسل آینده سیاست‌گذاران و جذب نخبگان کشورهای دیگر، ایجاد اشتغال، جذب درآمدهای ارزی از طریق هزینه‌های تحصیلی و زندگی از جمله این منافع هستند، علاوه بر این موارد، می‌توان به افزایش کیفیت آموزش عالی و گسترش تعاملات فرهنگی نیز اشاره نمود. (چیت‌ساززاده، ۱۳۹۹)

نمودار شماره ۱: کشورهای برتر در جذب دانشجو در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۰۰ (ProjectAtlas, 2020)

سیاست‌گذاری در زمینه جذب دانشجویان

هدف بین‌المللی‌سازی آموزش عالی جذب و حفظ استعداد‌های برتر جهان است، از سویی کشورهای پذیرنده دانشجو امید دارند که مشکلات مرتبط با پیری جمعیت و کمبود نیروی کار متخصص خود را از این طریق رفع کنند و از سویی دیگر کشورهای فرستنده، در تلاشند تا دانشجویان را بعد از تحصیل فراگیری دانش، به کشور خود بازگردانند یا به صورت غیرمستقیم از علم و دانش آنان بهره‌مند شوند. (رصدخانه مهاجرت ایران، ۱۳۹۹)

سیاست‌ها و قوانین مهاجرتی در کنار سیاست‌های علم و فناوری، تأثیرگذارترین سیاست‌های حوزه جذب دانشجو هستند. سیاست‌های مهاجرتی به دانشجویان به عنوان مهاجرانی با ارزش نگاه می‌کنند و سعی دارند شرایط

آسان‌تری را برای رفت‌وآمد و اقامت آن‌ها فراهم کنند. سیاست‌های آموزش عالی نیز جذب دانشجویان بین‌المللی را به دلایلی همچون تأمین مالی دانشگاه، تبادل علمی و تشویق به تکثر فرهنگی در دانشگاه دنبال می‌کنند. کشورهای پیشرو با استفاده از سیاست‌ها و برنامه‌های اثربخشی همچون بالا بردن کیفیت دانشگاه‌ها، تسهیل شرایط دریافت ویزا، حمایت‌های مالی و کمک‌هزینه‌های تحصیلی و فراهم کردن شرایط اشتغال پس از تحصیل توانسته‌اند در جذب دانشجویان بین‌المللی موفق عمل کنند و از مزایای اقتصادی و غیراقتصادی آنان بهره‌مند شوند. (صلواتی، ۱۳۹۹) جذب دانشجویان به وسیله دانشگاه‌ها شیوه‌های متعددی دارد که در ادامه به معرفی کوتاهی از شیوه‌های گوناگون آن می‌پردازیم.

شیوه‌های جذب دانشجویان بین‌المللی

کشورها در جذب دانشجویان بین‌المللی رویکردهای متفاوتی را دنبال می‌کنند، در برخی کشورها همچون فرانسه، مسئولیت مدیریت جذب دانشجویان بر عهده نهادهای دولتی است، نهاد کامپوس فرانس (CAMPUS FRANCE) در این کشور با تأسیس نمایندگی‌هایی در کشورهای مختلف دانشجویان جذب می‌کند.^۱ ولی در اکثر کشورهای پیشرو دولت تنها به سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری در این زمینه بسنده می‌کند و مؤسسات خصوصی مسئولیت تبلیغات برای دانشگاه را برعهده گرفته‌اند. جذب دانشجویان بین‌المللی به شیوه‌های گوناگونی صورت می‌گیرد. (Onk & Joseph, 2017) در این قسمت به ذکر چند شیوه می‌پردازیم.

- جذب دانشجویان به وسیله بازاریابی دانشگاه: در این روش دانشگاه با استفاده از وب‌سایت، شبکه‌های مجازی و حضور در نمایشگاه‌های مختلف بین‌المللی و تعامل با دانشگاه‌ها و ... سعی می‌کند ویژگی-

1. <https://www.campusfrance.org/en>

های مثبت خود را به جمعیت هدف معرفی کند. اگرچه در این روش، کیفیت علمی متقاضیان جذب شده بالاست، اما تعداد جذب باتوجه به نیاز به تخصیص هزینه‌های زمانی و مالی بالا محدود است.

- جذب دانشجویان از طریق دانشجویان فعلی: در این روش دانشگاه با ارائه تخفیف در شهریه دانشجویان بین‌المللی، آن‌ها را تشویق به معرفی دانشگاه خود در کشورشان می‌کند. این روش به دلیل اینکه دانشجویان شناخت خوبی از دانشگاه دارد و به صورت رودرو به تبلیغ می‌پردازد، روش مؤثری در جذب دانشجویان با کیفیت است. اما میزان جذب در این روش نیز محدود بوده و ممکن است فعالیت درسی دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهد.

- جذب دانشجویان فارغ التحصیلان: جذب دانشجویان از طریق فارغ التحصیلان همچون روش‌های قبلی به جذب متقاضیان با کیفیت منجر می‌شود، اما میزان اثربخشی فارغ التحصیلان به دلیل دور شدن از محیط دانشگاه در طول زمان کاهش می‌یابد.

- جذب دانشجویان واسطه‌ها: واسطه‌ها یا دلالان به کسانی گفته می‌شود که به دلایل تجاری یا شخصی به کشورهای دیگر رفت و آمد دارند، ولی آگاهی چندانی از وضعیت آموزشی دانشگاه و شرایط تحصیلی متقاضی ندارند و فقط با هدف کسب درآمد و گرفتن کمیسیون از دانشگاه به این شغل روی آورده‌اند. در این روش جذب، کیفیت علمی متقاضی پایین ولی میزان معرفی به دانشگاه بالاست.

- جذب دانشجویان از طریق مؤسسات جذب: مؤسسات حرفه‌ای جذب با دانشگاه‌های کشورهای مختلف آشنایی دارند و می‌توانند به دانشجویان مشاوره‌های تحصیلی و زندگی در خارج از کشور را بدهند. این

شرکت‌ها می‌توانند تعداد قابل توجهی متقاضی که در سطح قابل قبولی از شایستگی علمی هستند را به دانشگاه معرفی کنند. دانشگاه‌ها نیز به دلیل حرفه‌ای بودن مؤسسات از نظر حقوقی بهتر می‌توانند با آن‌ها همکاری کنند.

جدول شماره ۱: مقایسه روش‌های جذب دانشجو

روش‌های جذب دانشجوی بین‌المللی	تعداد متقاضیان معرفی شده به دانشگاه	کیفیت علمی متقاضیان معرفی شده
تبلیغات دانشگاه (وبسایت و نمایشگاه)	پایین	بالا
واسطه‌ها و افراد	بالا	بسیار پایین
فارغ‌التحصیلان و دانشجویان	پایین	بالا
مؤسسات جذب دانشجو	بالا	بالا

استراتژی دانشگاه‌ها در مورد میزان جذب و پذیرش دانشجویان بین‌المللی متفاوت است و هر یک از روش‌های جذب را ممکن است انتخاب کنند، اما در مقایسه‌ای کلی می‌توان استفاده از دلالتان و افرادی که تنها به فکر درآمد خود هستند را بدترین روش جذب دانست. در مقابل استفاده از مؤسسات جذب دانشجو مناسب‌ترین شیوه برای جذب تعداد بالای دانشجو با کیفیت مناسب علمی است، مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی^۱ به دانشجویان در مورد شرایط تحصیل و زندگی در کشور خارجی مشاوره می‌دهند و به دانشگاه‌ها برای تبلیغ و جذب دانشجویان باکیفیت در منطقه و جهان کمک می‌کنند.

استفاده از مؤسسات جذب دانشجو در ده‌ساله اخیر رشدی فزاینده داشته است. در حالی که در سال ۲۰۱۴ تخمین زده می‌شد که بیش از ۲۰۰۰۰ مؤسسه در سراسر جهان در این زمینه در حال فعالیت باشند. (West, 2014) مؤسسه PIER که یکی از نهادهای بین‌المللی برجسته در زمینه آموزش مؤسسات جذب است، به

1. Education Consultancy and Student Recruitment Agency

حدود ۶۰۰۰۰ مؤسسه آموزش دیده در سایت خود اشاره کرده است. این مؤسسات در سراسر جهان در حال فعالیت هستند. برای مثال در کشور استرالیا تا ۷۳ درصد و در انگلستان بیش از ۵۰ درصد از جذب دانشجوی بین‌المللی از طریق آن‌ها صورت می‌گیرد. (Fortescue & Davis, 2021)

در کشور ایران نیز چند سالی است موضوع جذب دانشجویان بین‌المللی اهمیت ویژه‌ای یافته است و دانشگاه‌ها تلاش داشته‌اند هر یک از روش‌های مذکور را به نحوی به کارگیرند، اما باید توجه داشت که در فضای رقابت ایجاد شده برای جذب دانشجو در کشورهای همسایه ایران، دانشگاه‌های ما نمی‌توانند به امید جذب از طریق فارغ‌التحصیلان و دانشجویان بین‌المللی (که تعداد بسیار محدودی هستند) باشند. از این رو برای شتاب‌دهی به جذب دانشجوی باکیفیت، استفاده از مؤسسات جذب اجتناب‌ناپذیر است.

دریافت شهریه از دانشجویان غیرایرانی دوره روزانه

در دی ماه کتاب «دریافت شهریه از دانشجویان غیرایرانی دوره روزانه: بی‌توجهی به سیاست‌های گزینشی مهاجرت» منتشر شد که طرح جلد آن را در ادامه مشاهده می‌کنید. (تصویر شماره ۳)

تصویر شماره ۳: طرح جلد گزارش سیاستی دریافت شهریه از دانشجویان غیرایرانی دوره روزانه

مقدمه کتاب دریافت شهریه از دانشجویان غیرایرانی دوره روزانه

این کتاب در ۶ فصل تنظیم شده است. در فصل اول و دوم این گزارش برای شناخت بهتر صورت مسئله و جوانب آن، اسناد و دستورالعمل‌های مربوط به پذیرش دانشجویان در سه دهه گذشته و آمار شرکت‌کنندگان و پذیرفته‌شدگان مهاجران در آزمون‌های سراسری در شش سال اخیر مطالعه و بررسی می‌گردد. در فصل سوم برای فهم دقیق از علل ریشه‌ای دریافت شهریه از قبول‌شدگان دوره روزانه، ضمن انجام مصاحبه‌های عمیق با ذی‌نفعان گوناگون این موضوع و تحلیل اسناد و شواهد موجود، سعی می‌شود روایتی جامع، قابل قبول، مستند و مبتنی بر شواهد در مورد تصمیم مذکور ارائه گردد. در فصل چهارم با مروری کوتاه بر سیاست‌های مهاجرتی ایران در مورد مهاجران افغانستانی (غالب مهاجران حاضر در ایران)، نشان می‌دهیم که سیاست‌های آموزش به مهاجران در

راستای دیگر سیاست‌های مهاجرت بوده است و براساس این استدلال بنا شده است که حضور مهاجران (سکونت، اشتغال، تحصیل و...) برای ایران و نظام آموزشی هزینه دارد، در نتیجه فرصت و ظرفیتی برای این حضور نمی‌توان متصور شد. در فصل پنجم، سیاست‌های گزینشی مهاجرت در دیگر کشورها را به‌عنوان بسته‌های سیاستی که به‌دنبال استفاده بهتر از فرصت‌های اقتصادی، علمی، اجتماعی و ... حضور مهاجران در کشور میزبان هستند را معرفی می‌نماییم. در فصل آخر، پیشنهادهایی برای تسهیل شرایط تحصیل نخبگان مهاجر و استفاده از فرصت حضور آن‌ها در ایران ارائه می‌دهیم.

امور ترویجی

نشست‌های تخصصی برنامه آفاق

نشست مشترک با انجمن ترویج علم^(۱)

عنوان نشست: «جایگاه ایران در جذب دانشجویان بین‌المللی و تأثیر آن بر نشر و ترویج

فعالیت‌های علم، فناوری و نوآوری کشور»

تاریخ برگزاری: ۱۰ شهریور ۱۴۰۰

سخنرانان نشست: دکتر غلامرضا ذاکر صالحی، دکتر اکرم قدیمی، امیرحسین

چیت‌ساززاده

نهاد همکار برنامه آفاق در برگزاری نشست مشترک: کرسی یونسکو در ترویج علم

جایگاه ایران در جذب دانشجویان بین المللی و تاثیر آن بر نشر و ترویج فعالیت های علم، فناوری و نوآوری کشور

امیر حسین جیت ساززاده
مدیر برنامه آفاق

دکتر اکرم قدیمی
دبیر نشست

دکتر غلامرضا ذاکر صالحی
عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی

@unesocps
بخش زنده از طریق صفحه اینستاگرام
"گرسی یونسکو در ترویج علم"

چهارشنبه ۱۰ شهریور ۱۴۰۰ ساعت ۲۰:۳۰-۱۹ (به وقت تهران)

نشست مشترک با پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی^(۲)

عنوان نشست: «بازخوانی تجربه کشورهای پیشرو در بین المللی سازی آموزش عالی در استفاده از زبان واسط: «درس هایی برای ایران»

تاریخ برگزاری: ۲۴ مهر ۱۴۰۰

سخنرانان نشست: دکتر احمد پاکتچی (عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و سفیر و نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در یونسکو)، دکتر مقصود فراستخواه (عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی)، دکتر ماندانا تیشه یار (عضو هیئت علمی و مدیر همکاری های علمی بین المللی دانشگاه علامه طباطبائی) و دکتر نسرین اصغرزاده (نویسنده کتاب زبان واسط آموزش و بین المللی شدن آموزش عالی) نهاد همکار برنامه آفاق در برگزاری نشست مشترک: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دانشگاه صنعتی شریف
پژوهشگاه تخصصی زبان و ادبیات فارسی

دائرة علم تحقیق و تدریس
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مدیریت همکاری‌های علمی بین‌المللی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
با همکاری پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه شریف و برنامه آفاق برگزار می‌کند:

زبان‌های آسیا

بازخوانی تجربه کشورهای پیشرو در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در استفاده از زبان واسطه: درس‌هایی برای ایران

سخنرانان:

دکتر احمد پاکتچی

(عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی و سفیر و نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در یونسکو)

دکتر ماندانا تیشه‌پار

(عضو هیات علمی و مدیر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه علامه طباطبائی)

دکتر مقصود فراستخواه

(عضو هیات علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی)

دکتر نسرین اصغرزاده

(نویسنده کتاب زبان واسطه آموزش و بین‌المللی شدن آموزش عالی)

شنبه ۲۴ مهر ۱۴۰۰ ساعت ۱۶ الی ۱۸/۳۰

لینک پیوستن به نشست:

<https://webinar.ihcs.ac.ir/b/ihc-deq-Oeu-qdy>

نشست مشترک با دانشگاه علامه طباطبائی^(۳)

عنوان نشست: «ارزیابی اثرات آموزش زبان فارسی بر دانشجویان بین‌المللی»

تاریخ برگزاری: ۱۷ آذر ۱۴۰۰

سخنرانان نشست: دکتر نسرین اصغرزاده (نویسنده کتاب زبان واسط آموزش و بین‌المللی شدن آموزش عالی)، دکتر علی خورسندی طاسکوه (عضو هیئت‌علمی گروه مدیریت و برنامه‌ریزی دانشگاه علامه طباطبائی)، دکتر شهره سادات سجادی (مسئول برنامه‌ریزی آموزشی مرکز آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان دانشگاه علامه طباطبائی)، دکتر رز فضلی (عضو هیئت‌علمی پژوهشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی) و آقای حسن البیاتی (دانشجوی عراقی فارغ‌التحصیل از مرکز آرفای دانشگاه علامه طباطبائی و دانشجوی درحال‌تحصیل رشته پزشکی).
نهاد همکار برنامه آفاق در برگزاری نشست مشترک: پژوهشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی

کارگاه بین‌المللی
ارزیابی اثرات آموزشی زبان فارسی بر دانشجویان بین‌المللی

سخنرانان:
دکتر نسرین اصغرزاده
نویسنده کتاب زبان واسط آموزش و بین‌المللی شدن آموزش عالی
دکتر علی خورسندی طاسکوه
عضو هیئت‌علمی گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی
دکتر شهره سادات سجادی
مسئول برنامه‌ریزی آموزشی مرکز آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان دانشگاه علامه طباطبائی
دکتر رز فضلی
عضو هیئت‌علمی پژوهشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی
حسن البیاتی
دانشجوی عراقی فارغ‌التحصیل از مرکز آرفای دانشگاه علامه طباطبائی و دانشجوی در حال تحصیل رشته پزشکی

چهارشنبه ۱۷ آذر ساعت ۱۹:۳۰-۱۷:۳۰
آدرس: مجازی نشست: <https://meeting.atu.ac.ir/ch/cci>

نشست مشترک با انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات^(۴)

عنوان نشست: «سازگاری فرهنگی - اجتماعی دانشجویان بین‌المللی»

تاریخ برگزاری: ۱۴ اسفند ۱۴۰۰

سخنرانان نشست: دکتر عبدالحمید علی‌زاده (معاون همکاری‌های علمی مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی)، دکتر عباس قنبری باغستان (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران) و سیده اکبر پوران (پژوهشگر برنامه آفاق)

نهاد همکار برنامه آفاق در برگزاری نشست مشترک: انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات

رویداد سیاستی شریف شماره ۲۶
پژوهشگاه سیاست‌گذاری دانشگاه شریف با همکاری انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات برگزار می‌کند:

سازگاری فرهنگی - اجتماعی دانشجویان بین‌المللی در ایران

دکتر عبدالحمید علی‌زاده
معاون همکاری‌های علمی مرکز
همکاری‌های علمی بین‌المللی

دکتر عباس قنبری باغستان
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

سیده اکبر پوران
پژوهشگر برنامه آفاق

سیاست‌های آموزش عالی و مسائل
فرهنگی و اجتماعی دانشجویان بین‌المللی

سازگاری فرهنگی - اجتماعی دانشجویان
بین‌المللی و تجربه سایر کشورها

تجربه زیسته دانشجویان بین‌المللی در ایران

شنبه ۱۴ اسفند ۱۴۰۰ ساعت ۱۷:۳۰ الی ۱۸:۳۰ لینک استکای روم: <https://vc.sharif.edu/chi/tpci>

فعالیت‌های رسانه‌ای

برنامه‌های رادیویی

نام برنامه: زیست نخبگان بین‌المللی در ایران

تاریخ پخش: ۷ بهمن ۱۴۰۰

سخنرانان: عبدالحمید علی‌زاده (معاون مرکز همکاری‌های بین‌المللی وزارت علوم

تحقیقات و فناوری) و امیرحسین چیت‌ساززاده (مدیر برنامه آفاق)

برنامه میزبان: «با اندیشه‌ورزان» رادیو اقتصاد

برنامه رادیویی
با اندیشه‌ورزان

زیست نخبگان بین‌المللی در ایران

- آمار دانشجویان بین‌المللی در ایران
- چالش‌های نخبگان غیرایرانی در ایران
- راه‌حل‌های سیاستی تسهیل زیست نخبگان در ایران

دکتر عبدالحمید علی‌زاده
معاون مرکز همکاری‌های
علمی بین‌المللی وزارت علوم،
تحقیقات و فناوری

امیرحسین چیت‌ساززاده
مدیر بخش نخبگان و
دانشجویان بین‌المللی
انجمن دیاران

جامعه‌اندیشگدها

پنج‌شنبه ۷ بهمن ماه ساعت ۱۴:۰۵ (۵) موج ۴۳۱، ردیف ۹۸، رادیو اقتصاد

نام برنامه: اقتصاد جذب دانشجویان بین الملل

تاریخ پخش: ۱۰ فروردین ۱۴۰۱

سخنران: امیرحسین چیت ساززاده (مدیر برنامه آفاق)

کارشناس مجری: فرشاد جعفروند

برنامه میزبان: «ایران قرن پانزده» رادیو گفت و گو

ایران قرن پانزده
اقتصاد جذب
دانشجویان بین الملل
چهارشنبه ۱۰ فروردین ماه | ساعت ۱۴:۳۰

امیر حسین چیت ساززاده
مدیر برنامه آفاق در پژوهشکده سیاست گذاری دانشگاه صنعتی شریف

کارشناس مجری:
دکتر فرشاد جعفروند
تهیه کننده:
فریدون ماهر

با مشارکت و همکاری
پژوهشکده چشم انداز و آینده پژوهی

پژوهشکده چشم انداز و آینده پژوهی
Institute of Vision and Futures Studies

Radio
Goftogoo
FM103.5MHZ

یادداشت‌ها

روزنامه دنیای اقتصاد

عنوان یادداشت: پرونده برنامه آفاق در مورد بحث دانشجویان بین‌المللی

زمان انتشار: ۵ آبان ۱۴۰۰

محل انتشار: روزنامه دنیای اقتصاد

نویسندگان: ناهید صادقی، حمزه حاجی عباسی، امیرحسین چیت‌ساززاده

تازه های باشگاه اقتصاددانان

مشکلات دانشجویان مهاجر در ایران

بررسی ریشه‌های یک سیاست

امیرحسین چیت‌ساززاده، مدیر برنامه آفاق

پیامدهای یک برخورد تبعیض‌آمیز

ناهید صادقی، پژوهشگر برنامه آفاق

آیا نخبگان افغانستانی در کشور جایگاهی

دارند؟

حمزه حاجی عباسی، پژوهشگر برنامه آفاق

عنوان یادداشت: پرونده برنامه آفاق در مورد دانشجویان مهاجر شهریه پرداز

زمان انتشار: ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۱

محل انتشار: روزنامه دنیای اقتصاد

نویسندگان: ناهید صادقی، حمزه حاجی عباسی، امیرحسین چیت ساززاده

تازه های باشگاه اقتصاددانان

جذب دانشجویان خارجی در ایران

بازی برد-برد در مهاجرت

ناهید صادقی، پژوهشگر برنامه آفاق

مکانیزم های اعطای پذیرش

حمزه حاجی عباسی، پژوهشگر
برنامه آفاق

مغایرت های آماری

امیرحسین چیت ساززاده، مدیر
برنامه آفاق

روزنامه فرهیختگان^۱

عنوان یادداشت: پرونده برنامه آفاق با عنوان «چرا در جذب دانشجوی بین‌المللی ناموفقیم؟»

زمان انتشار: ۷ بهمن ۱۴۰۰

محل انتشار: روزنامه فرهیختگان

نویسندگان: ناهید صادقی، حمزه حاجی عباسی، امیرحسین چیت‌ساززاده

اعزام دانشجوی به خارج^۲

عنوان یادداشت: پرونده برنامه آفاق با عنوان «۱۷۴ مؤسسه اعزام دانشجوی به خارج داریم»

زمان انتشار: ۱۲ اسفند ۱۴۰۰

محل انتشار: روزنامه فرهیختگان

نویسندگان: ناهید صادقی، حمزه حاجی عباسی، امیرحسین چیت‌ساززاده

لینک دسترسی به متن یادداشت در سایت برنامه آفاق

1. <http://fdn.ir/68567>

2. <http://fdn.ir/70194>

روزنامه سازندگی

جستار اول^(۵)

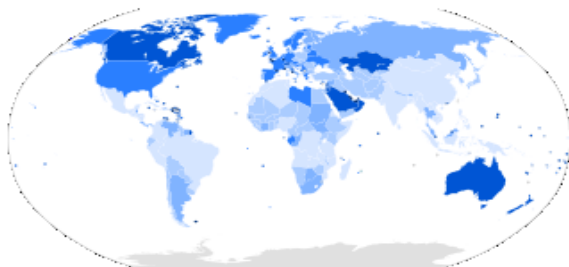
عنوان یادداشت: بازار جذب دانشجویان بین‌المللی در جهان (یادداشتی بر بخش اول

کتاب تحصیل در این سوی مرزها)

زمان انتشار: ۱۱ شهریور ۱۴۰۰

محل انتشار: روزنامه سازندگی

نویسنده: ناهید صادقی اندواری

عنوان یادداشت: بررسی بازارهای منطقه‌ای و پیرامون ایران در جذب دانشجویان بین‌المللی
(جستار دوم از کتاب تحصیل در آن سوی مرزها)

زمان انتشار: ۱۳ شهریور ۱۴۰۰

محل انتشار: روزنامه سازندگی

نویسنده: ناهید صادقی اندواری

عنوان یادداشت: سازگاری فرهنگی - اجتماعی دانشجویان بین‌المللی؛ موضوعی فراموش شده

نویسنده: حمزه حاجی عباسی

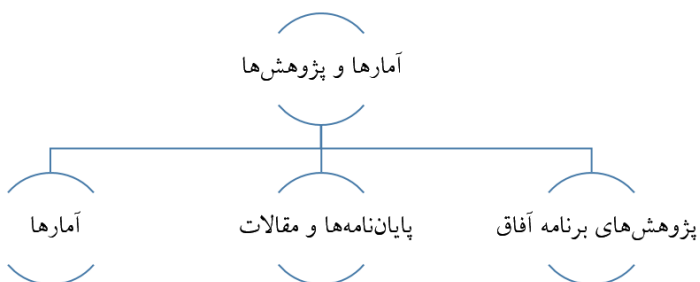
محل انتشار: خبرگزاری مهر

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۰

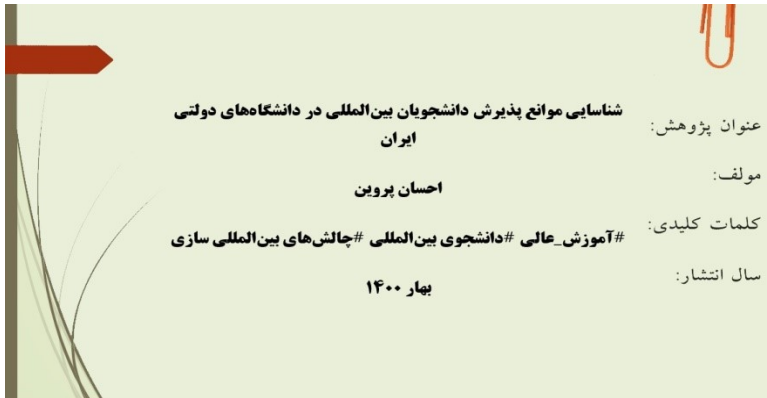
سایت برنامه آفاق

سایت برنامه آفاق به آدرس www.afaghprogram.ir شامل بخش‌های مختلفی در زمینه موضوعات مربوط به دانشجویان بین‌المللی است. سربرگ‌های اصلی سایت عبارت‌اند از:

- پژوهش‌های برنامه آفاق: گزارش‌های سیاستی تألیف‌شده در برنامه آفاق را ارائه می‌کند.
- پایان‌نامه‌ها و مقالات: پایان‌نامه‌ها و مقالات تخصصی در این حوزه که به‌وسیله پژوهشگران اعم از اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در رشته‌های مربوطه نگاشته شده است را معرفی و نسخه الکترونیکی آن‌ها در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد.

نمونه مقاله بارگذاری‌شده در سایت برنامه آفاق:

مقاله پیش‌رو از پایان‌نامه دکتر احسان پروین، دانشجوی فارغ‌التحصیل دکتری مدیریت آموزش عالی در دانشکده روان‌شناسی دانشگاه تهران است. در چکیده این مقاله آمده است:

مقدمه

آموزش عالی به‌عنوان نیروی محرکه توسعه پایدار و حرکت به‌سوی جامعه معرفتی، دارای نقش راهبردی است. شناسایی موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی ازجمله مسائل مهم در زمینه حوزه ارتقای آموزش عالی است.

برهمن اساس هدف این پژوهش شناسایی موانع و چالش‌های پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی ایران است.

روش‌ها

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به روش کیفی انجام شده است. مشارکت‌کنندگان این پژوهش را کلیه صاحب‌نظران حوزه آموزش عالی در دانشگاه‌های جامع و تخصصی سطح یک وزارت علوم که حوزه فعالیت علمی و اجرایی آن‌ها بین‌المللی‌سازی آموزش عالی بود، تشکیل می‌دادند. نمونه‌گیری به روش هدفمند و تارسیدن به سطح اشباع نظری ادامه یافت که در نهایت تعداد ۱۱ نفر در پژوهش شرکت کردند. به منظور گردآوری داده‌ها از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و از روش تحلیل مضمون ۶ مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۰۶) جهت تجزیه و تحلیل آن استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج نشان داد که در مورد موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی ایران ۳۲ مضمون پایه، ۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۳ مضمون فراگیر استخراج شده است. ضعف‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی حاکم بر دانشگاه‌ها، ضعف مرجعیت آموزشی، پژوهشی و فناوری دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی و عدم اختیار دانشگاه‌ها و اساتید در جذب دانشجویان و تعامل با اساتید خارجی به عنوان موانع اصلی پذیرش دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های دولتی ایران شناسایی شدند.

نتیجه گیری

باتوجه به شناسایی عوامل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، ضعف مدیریتی و پژوهشی و آموزشی به عنوان موانع پذیرش دانشجویان بین المللی، به نظر می رسد مناسب ترین راهکار جهت مقابله با موانع موجود، سیاست گذاری مناسب و تهیه یک برنامه استراتژی قوی و به دنبال آن نیز برنامه ریزی عملیاتی قوی و تقویت ساختارهای آموزشی و اداری است.

در انتها متن کامل مقاله جهت دانلود، در دسترس مخاطبان قرار می گیرد.

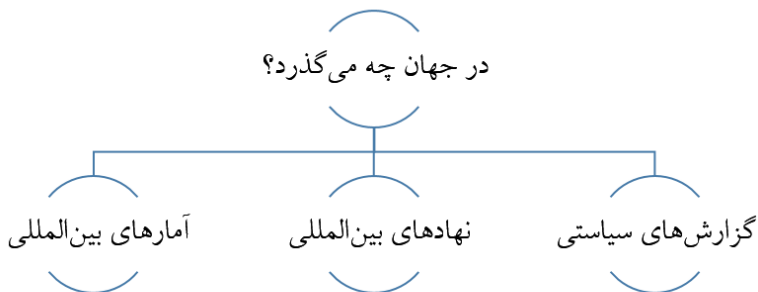
- آمارها: در این قسمت آمارهای داخلی مربوط به دانشجویان بین المللی در ایران تحلیل و ارزیابی می شود.

یادداشت ها و اخبار

- یادداشت ها و اخبار شاخص در زمینه دانشجویان بین المللی در ایران در این سربرگ قرار دارد.

- گزارش های سیاسی: نمونه هایی از گزارش های سیاسی بین المللی در حوزه جذب و نگهداری دانشجویان بین المللی است که خلاصه ای از آن ترجمه و در سایت بارگذاری می شود.
- نمونه ای از معرفی گزارش سیاسی که به وسیله تحریریه آفاق تهیه شده است:

موضوع: جذب و حفظ دانشجویان بین المللی

سال انتشار: ۲۰۱۹

ناشر: اداره مهاجرت و پناجویان فدرال آلمان (شبکه مهاجرت اروپا)

**Bundesamt
für Migration
und Flüchtlinge**

خلاصه گزارش

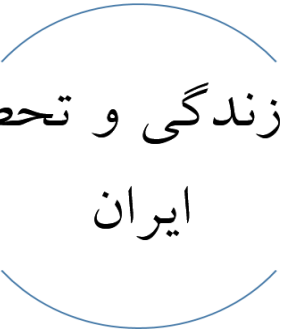
یکی از مهم‌ترین اهداف دولت فدرال همکاری‌های علمی همچون به رسمیت شناختن مدارک آموزش عالی و آموزش فنی حرفه‌ای و همچنین همکاری آموزشی با مؤسسات آموزش عالی دیگر کشورها عنوان شده است.

در سال ۲۰۱۸ در کنفرانس رؤسای دانشگاه‌های آلمان (German Rectors' Conference) اعلام شد که تعداد ۳۳۰۰۰ دانشجوی بین‌المللی براساس همکاری متقابل پذیرش شده‌اند. ۵ کشور اصلی فرستنده دانشجویان بین‌المللی به آلمان کشورهای چین، هند، روسیه، سوریه و ترکیه عنوان شده است و مواردی همچون موقعیت فرد در کشور خود، وضعیت شخصی وی، میزان درآمدزایی رشته تحصیلی، ارائه دروس به زبان انگلیسی و همچنین شهرت دانشگاه و دانشکده را از دلایل تمایل دانشجویان به تحصیل در آلمان برشمرده است.

چالش‌های جذب دانشجویان بین‌المللی به آلمان براساس این گزارش عمدتاً ناشی از زمان طولانی، قوانین پیچیده و دست‌وپاگیر مربوط به مراحل پذیرش، ویزا و اقامت و تعداد کم دوره‌های آموزش زبان انگلیسی در مقایسه با سایر کشورها ذکر شده است. از این رو نویسندگان بر لزوم ارائه اطلاعات کامل و شفاف به گروه‌های هدف و اطمینان از آشنایی دانشجویان بین‌المللی به مقررات اقامت در آلمان تأکید می‌کنند و همچنین گذراندن دوره‌های مقدماتی که به نام (Studienkolleg) شناخته می‌شوند و دوره‌های مقدماتی زبان را مفید می‌دانند.

گزارش بر حمایت‌های محلی به وسیله سازمان‌های مربوطه همچون سازمان خدمات دانشجویان (Studierendenwerke) تأکید می‌کند و مهم‌ترین چالش‌های یک دانشجوی بین‌المللی در آلمان در حین تحصیل را یافتن محل اقامت، تأمین مالی هزینه‌های تحصیل، مشکلات زبان، دانش کم در مورد وضعیت اقامتی برمی‌شمرد.

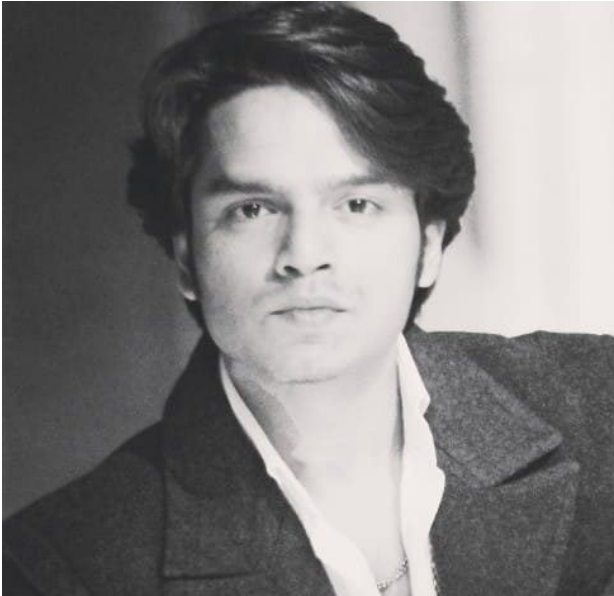
- نهادهای بین‌المللی: این قسمت از سایت به معرفی نهادهای بین‌المللی شاخص در زمینه جذب و نگهداری دانشجویان بین‌المللی می‌پردازد.
- آمارهای بین‌المللی: در این بخش به تحلیل آمارهای جهانی مربوط به دانشجویان بین‌المللی پرداخته می‌شود.

روایت زندگی و تحصیل در ایران

- در این سربرگ نیز تجربه‌های زیسته دانشجویان بین‌المللی مسائل و مشکلات مربوط به زندگی و تحصیل در ایران به صورت روایت گونه آورده شده است.

نمونه‌ای از گفتگو با دانشجوی بین‌المللی در ایران

در عصر یک روز پاییزی، آقای شهنواز را به دفتر برنامه آفاق (پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف) دعوت کردیم تا گپ‌وگفتی با او داشته باشیم. محمد شهنواز اهل دهلی‌نو است، ۲۵ سال سن دارد، به‌راحتی فارسی صحبت می‌کند و دو سالی می‌شود که در ایران ساکن است. شهنواز صحبت‌های خود از تجربه ورود و زندگی‌اش در ایران را این‌گونه آغاز می‌کند: «من در هند در مقطع لیسانس زبان فارسی خواندم. در رشته من به‌عنوان یکی از مواد درسی بود. آنجا با زبان فارسی آشنا شدم و خیلی خوشم آمد و تصمیم گرفتم به اینجا بیایم و زبان فارسی را ادامه بدهم. آنجا تاریخ زبان فارسی خواندم. زبان فارسی ۸۰ سال به‌عنوان زبان رسمی در هند بود. در مکان‌های تاریخی در هند به زبان فارسی نوشته‌هایی وجود داشت و این خیلی در انتخاب رشته زبان فارسی بر من تأثیر گذاشت.

اول که به ایران آمدم سه ماه آموزش زبان فارسی دیدیم، بعد برای ثبت نام به دانشگاه رفتیم و ۳ روز بعد از شروع کلاس ها کرونا آمد. زمان ثبت نام من و دوستانم مقداری اذیت شدیم، البته هنوز ثبت نام ما کامل نشده است و قرار هست از هند آخرین مدرک تحصیلی مان را بیاوریم، اما سیستم دانشگاه ما طوری هست که بعد از اتمام درس سه سال بعد به ما مدرک اصلی را می دهند.»

- چگونه با دانشگاه علامه آشنا شدید؟ و چه چیزی باعث شد اینجا را

برای درس خواندن انتخاب کنید؟

در دهلی نو یک خانه فرهنگی فارسی هست که فکر کنم برای بنیاد سعدی باشد، یک استادی به اسم آقای شکراللهی در آنجا هستند که با من ارتباط خوبی دارند. ما یکدیگر را در یک سمینار دیدیم و ایشان به من پیشنهاد تحصیل در ایران را دادند و من قبول کردم.

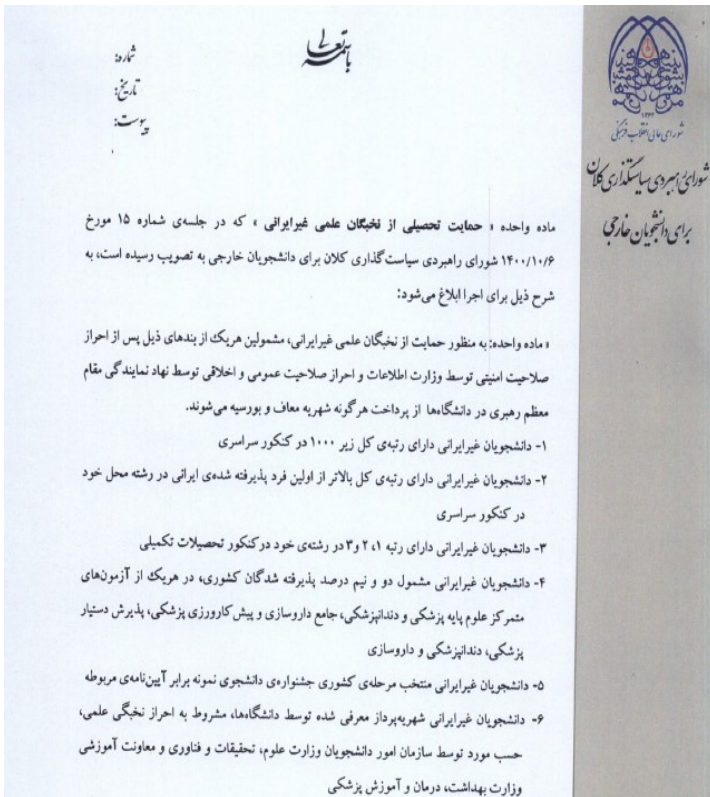
- برای گرفتن ویزا مشکلی نداشتید؟

چرا من برای گرفتن ویزا ۴ ماه معطل شدم و تقریباً دیگر امیدم را از دست دادم که بالاخره آمد. من و دوستان دیگرم که از هند آمده ایم یک مشکل دیگری هم داریم برای خروج و تمديد ویزا که خیلی طول می کشد، به صورت معمول تقریباً از زمانی که درخواست خروج می دهیم و تا زمانی که با درخواست موافقت کنند یک ماه طول می کشد.

سیاست گذاری

آیین نامه مؤسسات جذب دانشجویان بین المللی

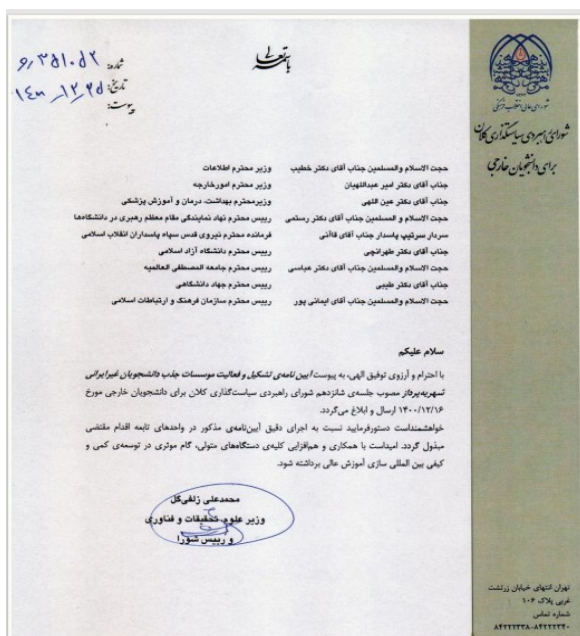
حین انجام پژوهش مؤسسات جذب دانشجویان بین المللی در ایران، شورای راهبردی سیاست گذاری کلان برای دانشجویان خارجی تلاشی را برای تدوین آیین نامه جهت ساماندهی فعالیت مؤسسات خصوصی جذب دانشجو در کشور آغاز نمود. کارشناسان برنامه آفاق جلساتی با مرکز تعاملات بین المللی علم و فناوری و نماینده نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها پیرامون این موضوع داشته و پیش نویس اولیه پژوهش و آیین نامه پیشنهادی کارشناسان این برنامه از این طریق به شورای راهبردی منتقل گردید که در نهایت «آیین نامه تشکیل و فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان غیرایرانی» در جلسه شانزدهم شورای راهبردی مورخ ۱۴۰۰/۱۲/۱۶ تصویب و ابلاغ گردید.

حمایت تحصیلی از نخبگان علمی غیرایرانی

از نتایج اولیه پژوهش دریافت شهریه از دانشجویان غیرایرانی دوره روزانه این بود که اطلاعات به دست آمده از این پژوهش به اضافه آمار اخذ شده از سازمان سنجش آموزش کشور در مورد داوطلبان و پذیرفته شدگان کنکور سراسری در پنج سال اخیر در آبان ماه برای نماینده نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها ارائه گردید و با جلب نظر موافق ایشان زمینه برای تصویب ماده واحده «حمایت تحصیلی از نخبگان علمی غیرایرانی» در جلسه شماره ۱۵ شورای

راهبردی سیاست گذاری کلان برای دانشجویان خارجی مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۰۶ فراهم گردید. البته تیم پژوهشی آفاق معتقد است که در مورد دانشجویان مهاجر پذیرفته شده از طریق کنکور سراسری باید سیاست‌های تسهیل‌گرانه بیشتری تدوین و اجرایی گردد و از ظرفیت آن‌ها برای توسعه کشور بیشتر بهره برده شود.

۱. گزارش نشست مشترک برنامه آفاق با کرسی یونسکو در ترویج علم - برنامه آفاق (afaghprogram.ir)

۲. بازخوانی تجربه کشورهای پیشرو در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در استفاده از زبان واسط: درس‌هایی برای ایران» - برنامه آفاق (afaghprogram.ir)

۳. ارزیابی اثرات آموزش زبان فارسی بر دانشجویان بین‌المللی - برنامه آفاق (afaghprogram.ir)

۴. نشست سازگاری فرهنگی اجتماعی دانشجویان بین‌المللی - برنامه آفاق (afaghprogram.ir)

5. <https://b2n.ir/t07744>

6. <https://b2n.ir/r19993>

7. mehrnws.com/xVTzg

برنامه آفاق «ارتقاء جذب و تقویت همکاری با دانشجویان بین‌المللی در ایران»، برنامه‌ای با مشارکت انجمن دیاران و پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف می‌باشد. در این برنامه تیم پژوهشی و ترویجی بر موانع سیاستی، فرهنگی و اجتماعی جذب دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های ایران و تداوم همکاری علمی، تکنولوژیک و اقتصادی فارغ‌التحصیلان با ایران تمرکز خواهد کرد. اهمیت این موضوع در توسعه نظام آموزش عالی کشور که در چند سال گذشته تحت عنوان کلی «بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها» مورد توجه سیاست‌گذاران این حوزه بوده است ما را بر آن داشت تا به صورت تخصصی تلاشی برای تسهیل حضور و زیست این دانشجویان در ایران و توانمندسازی دانشگاه‌ها در مواجهه با حضور این دانشجویان را سامان دهیم. برنامه آفاق که از خرداد ۱۴۰۰ در پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه شریف شروع به کار کرده است، می‌کوشد موانع جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران را برطرف کند و کیفیت زندگی آنان را بهبود ببخشد. این اولین گزارش سالیانه برنامه آفاق است که عملکرد یک سال این برنامه را تشریح می‌کند.

برنامه آفاق (برنامه‌ای با همکاری پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه شریف و انجمن دیاران)

www.afaghprogram.ir

دانشگاه صنعتی شریف
پژوهشکده سیاست‌گذاری

برنامه آفاق

دیاران
www.diaran.ir